

КРАЕВЕКОВНО ВГЛЕЖДАНЕ В ЯВОРОВОТО ТВОРЧЕСТВО

Михаил Неделчев

Създадено в края на миналия - началото на нашия век, Яворовото творчество безспорно е краевековно в цялостния смисъл на този създаден от Стоян Михайловски в българската езикова култура неологизъм. И то е краевековно не само защото думата век и производни от рода на вековни, вековечни, са ключови думи в поезията му и в другите текстове. Яворовото творчество носи образите и смислите на цялостна криза в битието на българското, европейското и световното човечество, на прехода, прелома и пропадането в историческо безвремие, на задължителната за дълбинно познаващия субект трагическа равностетка и на освободената от безоснователната лековата оптимистичност визия за бъдещето. Това творчество е екстатично-мъчително вглеждане в зева, в хиатуса, в процепа, откъдето се хият не само родените от помрачения разум чудовища.

Така Яворовото творчество не е краевековно в традиционния, в познатия, в класическия смисъл на думата. То не изрича толкова пророчества за този или за следващия, за изминалия XIX и за бъдещия XX век. (Така както песимистично, но все пак в рамките на конкретните исторически реалии ги виждаше Стоян Михайловски, а пророкуваше светли прогнози доброжелателният Иван Вазов.) Яворовото творчество е вековечно, трансвековно, то е творчество и на чудовищния сън на вековете, и на бързия им бяг, на вихрената им смяна, на неудържимото им безспирно редуване. И точно в този друг, с по-висока степен на абстракция смисъл това творчество е краевековно за XX век.

XIX век правеше в края си своята собствена равностетка - при това все пак със самочувствието на буржоазен век на "всепобеждаващата" наука и на родилите се множество национални държави. XX век прави днес равностетката на всички векове, защото бе най-трагическият, той бе най-глобалното пропадане в колективистични безумия, най-унищожаваният човеци условен период в човешката история. Социалната двадесетовековна утопия край на века, край на второто хилядолетие от християнската цивилизация не е новородено и безпаметно колективно